ISSN PRINT 2319 1775 Online 2320 7876
Research Paper © 2012 IJFANS. All Rights Reserved, Journal UGC CARE Listed (Group-I) Volume 12, Iss 01 2023

बौद्ध साहित्याची ग्रंथसूची

गौतम खोब्रागडे
संशोधक
ग्रंथालय आणि माहितीशास्त्र विभाग
रा.तु.म. नागपूर विद्यापीठ, नागपूर

डॉ. सत्यप्रकाश निकोसे
प्राध्यापक/मार्गदर्शक
ग्रंथालय आणि माहितीशास्त्र विभाग,
रा.तु.म. नागपूर विद्यापीठ, नागपूर

सारांश –

प्रस्तुत लेखामध्ये प्रस्तावना घेतलेली आहे. ग्रंथसूची बद्दल माहिती देण्यात आली आहे. ग्रंथसूची म्हणजे काय, ग्रंथसूचीची उत्पत्ती, विकास या बद्दल माहिती दिलेली आहे. तसेच ग्रंथसूचीची व्याख्या, आवश्यकता, ग्रंथसूचीय नियंत्रणाकरिता प्रमाणकाची आवश्यकता, ग्रंथसूचिविषयक नियंत्रणात संगणकीय मदत आणि बौद्ध साहित्याची ग्रंथसूची, निष्कर्ष, याबद्दलची माहिती या लेखामध्ये दिलेली आहे.

प्रस्तावना –

बुद्धाच्या महापरिनिर्वाणानंतर भारतात बौद्ध/पाली साहित्याची निर्मिती झालेली आहे. म्हणजेच इ.स.पूर्व पाचव्या शतकापासून पाली साहित्याचा निर्मितीचा काळ मानला पाहिजे. भगवान बुद्धाने मनुष्यमात्राच्या कल्याणाकरिता जो धम्मोपदेश केला त्याद्वारे बौद्ध साहित्याची निर्मिती झाली.

आधुनिक जगामध्ये बौद्ध साहित्य पाली साहित्य, बौद्ध धम्म व तत्वविचार आणि बौद्ध संस्कृतीच्या अध्ययनाला आणि अध्यापनाला अतिशय महत्व प्राप्त झालेले आहे.

आज जगामध्ये जे काही बौद्ध साहित्य उपलब्ध आहे व आज ही जे बौद्ध साहित्य लिहिले जात आहे. त्या सर्वांचा आधार मुळ पाली – त्रिपिटक साहित्य आहे. या पाली – त्रिपिटक साहित्याला बुद्ध वचन असे म्हटले जाते.

आजच्या युगात बौद्ध साहित्य इंग्रजी, मराठी, हिन्दी, संस्कृत, पाली अशा वेगवेगळया भाषेमध्ये या साहित्याची निर्मिती झालेली आहे. हे संपूर्ण साहित्य एकत्र करून त्याची व्यवस्थितरित्या मांडणी करून ठेवण्याची एक गरज आहे. त्यामुळे या विषयाची निवड करून बौद्ध साहित्याची ग्रंथसूची रूपाने मांडणी करण्याचे ठरविले आहे. या बौद्ध साहित्याची ग्रंथसूची या पेपरचा फायदा काही वाचकांना होईल या दृष्टीने या विषयाची निवड केली आहे.

ग्रंथसूची म्हणजे काय ?

वर्तमान काळात ग्रंथ साहित्यात खुप मोठया प्रमाणात वाढझाली आहे. अनेक विषयावर ग्रंथसूची प्रकाशित झाल्या आहेत. नवनवीन ग्रंथाची माहिती प्रत्येक अभ्यासप्रर्यंत पोहचविण्याचा एकच मार्ग म्हणजे ग्रंथसूची होय. जर ग्रंथसूचिची संकल्पना ग्रंथालयात नसती तर माहितीचा शोध घेणे फार कठीण झाले असते. ग्रंथसूचिमध्ये अनेक प्रकारची ग्रंथसूचि, ग्रंथालयाची सूची, लेखाची सूचि, लेखकांची सूचि, नियतकालिकांची सूचि, ग्रंथालयात उपलब्ध असलेल्या ग्रंथाची सूची, राष्ट्रीय ग्रंथालय सूचि, स्थानिक ग्रंथालयात उपलब्ध ग्रंथाची सूचि, विषयानुसार लेखंची सूचि, लेखकांच्या नावाची सूचि, शास्त्रज्ञानांची सूचि, स्थानिक संस्थांची सूचि, ग्रंथसूचीची सूचि, प्रकाशकांनी प्रकाशित केलेल्या ग्रंथाची सूचि, इत्यादी प्रकारे निरनिराळ्या ग्रंथसूचिचे साधने प्रकाशित झाले असून सर्व सूचिचा अभ्यास संशोधन कार्यात उपयोग होत आहे. ग्रंथसूचिवरून एका विषयावर किती ग्रंथ व मासिके व इतर साहित्य प्रकाशित झाली आहे आणि ते साहित्य कोणत्या ठिकाणी, कुठे, किती उपलब्ध आहे याची माहिती मिळते. म्हणून ग्रंथसूचिय सेवेला फार महत्व दिले जाते.

ग्रंथसूचीची व्युत्पत्ती (व्तपहपद) –

ISSN PRINT 2319 1775 Online 2320 7876
Research Paper © 2012 IJFANS. All Rights Reserved, Journal UGC CARE Listed (Group-I) Volume 12, Iss 01 2023

ग्रंथसूची या शब्दंची व्युत्पत्ती ग्रीक भाषेच्या दोन शब्दापासून झालेली आहे. ते म्हणजे बिब्लियोन (ठपइसपंद) व ग्राफीन (ळतंचीमपद); ठपइसपंद म्हणजे ग्रंथ व ळतंचीमपद म्हणजे लिहिणे असा होतो. या शब्दाच्या व्युत्पत्ती प्रमाणे ग्रंथसूची (ठपइसपवहतंचील) या शब्दाचा अर्थ ग्रंथलेखन असा होतो. व्गवितक म्दहसपी क्पबजपवदंतल मध्ये सुद्धा याचा हाच मूळ अर्थ दिलेला आहे.

त्यांनतर ग्रंथ विज्ञानाचा व्याख्येत ग्रंथ संरचना (ब्वउचवेपजपवद) च्या कार्यालाही सम्मिलीत केल्या गेले. ही व्याख्या अठराव्या शतकाच्या शेवटपर्यंत होती. नंतर फ्रांन्समध्ये याचा अर्थ 'ग्रंथलेखन' हा बदलून ग्रंथाच्या बाबतीत लेखन असा करण्यात आला.

ग्रंथसूचीचा विकास –

सुरूवातीला ग्रंथसूची विशेष करून प्रकाशकांनी प्रकाशित केलेल्या पुस्तकांची व्यापारिक सूची होती. तसेच ग्रंथालयात उपलब्ध असलेल्या पुस्तकांची सुद्धा सूची राहत होती. सोळाव्या शतकाच्या उत्तरार्धात ग्रंथसूचीचे दुसरे रूप समोर आले. जेव्हा क्षेत्रीय सूचीच्या (त्महपवदंस बंजंसवहनमे) संकलनाचे कार्य सुरू झाले. यालाच मेस कॅटलॉग (डमे ब्ंजंसवहनम) या शब्दांनी संबोधल्या जाऊ लागले. याच काळात ग्रेसनेर (ळ्मेदमत ज्ञवदंतक) यांनी विश्वातील महत्वपूर्ण प्रकाशनाची सूची तयार करण्याचा एक प्रयत्न केला होता. बिब्लियोथिका युनिवर्सलिस (ठपइसपवजीमबं न्दपअमतेंसपे) चे ही प्रकाशन इ.स. 1545 मध्ये झाले होते. 17 व्या शतकात राष्ट्रीय ग्रंथसूचीचा विकास झाला होता. सतराव्या शतकाच्या मध्यापासून पुस्तकाच्या सूचीमध्ये विवरणात्मक टिंपण देण्याची पद्धत सुरू झाली आणि पुस्तकांची विषयावर सूची सुद्धा मोठया प्रमाणात प्रचलित झाली.

अठराव्या शतकाच्या सुरूवातीला समिक्षज्ञत्मक ग्रंथसूची (ब्तपजपबंस ठपइसपवहतंचील) च्या संपादनाचे कार्य सुरू झाले. तसेच त्याच्या मध्यभागापासून एकापेक्षा जास्त विषयांशी संबंधीत ग्रंथसूचीचे संपादन केले जाऊ लागले. एकोणिसाव्या शतकाच्या शेवटी पत्र पत्रिकांमध्ये प्रकाशित लेखांच्या सूचीच्या संपादनाचे कार्य प्रचलित झाले. विसाव्या शतकात विषयावर ग्रंथसूची (ैनइरमबज ठपइसपवहतंचील) ज्यात पुस्तके व पत्रपत्रिकात प्रकाशित लेख यांचा समावेश होऊ लागला.

व्याख्या –

ग्रंथसूचीची व्याख्या निरनिराळ्या लेखकांनी केली आहे. मात्र त्यांच्या व्याख्येच्या बाबतीत थोडाफार फरक आढळतो.

टंद भ्वमेंदयांच्या मते, 'ग्रंथसूची म्हणजे ग्रंथांचे अचूकपणे नोंद करण्याची कला किंवा शास्त्र होय.''

इस्डेल यांच्या मते, ''ग्रंथसूची म्हणजे ग्रंथाची नोंद करण्याची कला आणि ग्रंथोत्पादनाचे आणि नोंद करण्याचे शास्त्र होय.''

ग्रंथसूचीची आवश्यकता –

वाचकाला किंवा अभ्यासकाला त्याच्या विषयातील ग्रंथाची माहिती शास्त्रीय पद्धतीने पुरविणे हाच ग्रंथसूचीचा मुख्य उद्देश आहे. ग्रंथसूची म्हणजे मानवाकरिता विशिष्ट लेख ज्ञानभंडाराचा दरवाजा उघडण्याची गुरूकिल्ली होय. ग्रंथसूचीमध्ये पूर्वी प्रकाशित झालेल्या आणि कालांतराने प्रकाशित झालेल्या साहित्याची एकत्रित यादी तयार करण्यात येते. ग्रंथसूची जेवढी व्यापक व सखोल तेवढी ती अधिक उपयोगी असते. प्रामुख्याने संशोधनकर्त्याला सूचीत समाविष्ट केलेल्या ग्रंथाची अप्राप्तता असून तेवढेच त्याचे महत्वही असते. आता ज्ञानाची साधने ग्रंथापूरतीच मर्यादित राहिलेली नसल्यामुळे ध्वनीमुद्रिका, छायाचित्रे, चलचित्रे, लेख, विषयनिहाय, विषयतंज्ञाची व संशोधकाची यादी, संस्थेच्या ग्रंथालयाची, विद्यापीठाची यादी इत्यादी ज्ञानाच्या विविध साधनांच्याही सूच्या तयार करण्यात येऊ लागल्या आहेत. कारण संशोधकाची संख्या व त्यांच्याकडून येणारी मागणी अधिक प्रमाणात वाढली असल्यामुळे अशा प्रकारच्या विविध बाबींवर सूची तयार करण्याचे कार्य बऱ्याच प्रलेखन केंद्राने सुरू केले आहे. अशा सूचीला ग्रंथसूची न म्हणता ज्ञानवाहक सूची म्हणणे योग्य आहे. संशोधकाच्या गरजा लक्षात घेऊन त्यांच्या विषयानुसार ग्रंथालयामध्ये सूची

ISSN PRINT 2319 1775 Online 2320 7876

Research Paper © 2012 IJFANS. All Rights Reserved, Journal UGC CARE Listed (Group-I) Volume 12, Iss 01 2023

प्रदान करण्याची सोय उपलब्ध करण्यात येते. जेणेकरून त्या संशोधकाचे संशोधन कार्य शक्यतोवर लवकरात लवकर पूर्ण होण्यास सहकार्य करता येईल.

ग्रंथसूचीय नियंत्रणाकरिता प्रमाणकांची आवश्यकता –

सूचीची उपयुक्तता संशोधकांच्या दृष्टीने अत्यंत महत्वाची आहे. हे विचारात घेऊन सूचीकाराने सूचींची मांडणी करायला पाहिजे. सूचीचे स्वरूप, सूचीचा नेमका उद्देश, सूचीमध्ये नेमक्या कोणत्या गोष्टींचा अंतर्भाव करणे आवश्यक आहे हे आधी ठरवावे लागते. सूची तयार करीत असतांना प्रत्येक्षात अनेक अडचणीचा सामना करावा लागतो. अशावेळी निश्चित नियमांचा ठामपणा कायम राहतो. साचेबदपणा येतो. त्यामुळे विसंगती निर्माण होण्याची शक्यता कमी होते. ग्रंथ, नियतकालिके, नियतकालिकांतील लेख या प्रमाणात काही सूचना दिलेल्या आहेत. त्या खालीलप्रमाणे आहेत ग्रंथाची सूचीविषयक नोंद करतांना पुढील गोष्टींचा समावेश करावा.

1. लेखकाच नाव/ नावे, 2. ग्रंथनाम, 3. सहयोगकाराचे नाव 4. ग्रंथ अनेक खंडात असल्यास खंड सख्या , 5. खंड क्रमांक, 6. विशिष्ट खंड क्रमांकाला खास नाव असल्यास ते नाव, 7. प्रकाशन वर्ष, 8. आवृत्ती क्रमांक, 9. माला, 10. प्रकाशक नाम, 11. प्रकाशन स्थल , 12. आकार, 13. पृष्ठ संख्या, 14. मोकळी पृष्ठे, 15. ग्रंथ ज्या भाषेत असेल त्या व्यतिरिक्त अन्य भाषेत गोषवारा अथवा सारांश दिला आहे का ? याची नोंद घेणे.

पूर्वी अल्प प्रमाणात होणारी ग्रंथ निर्मिती संध्या फार मोठया प्रमाणावर होत आहे. त्यामूळे माहितीचा वापर करणाऱ्यांपुढे विविध प्रश्न उपस्थित झालेले आहेत. साहित्याचा अतिशय मोठा ग्रंथेत्तर स्त्रोत, आता विविध नवीन माध्यमांद्वारे निर्माण होत आहे. सन 1900 पासून आतापर्यंत प्रकाशित झालेला पुस्तकांची संख्या मागील 450 वर्षात प्रकाशित झालेल्या पुस्तकांप्रमाणेच आहे. सन 1948 पासून अपेक्षित अंदाजाप्रमाणे अस्तित्वात असणाऱ्या प्रकाशित ग्रंथनामाची संख्या 18 ते 20 दशलक्ष यादरम्यन आहे. युनेस्कोने सन 1969 मध्ये प्रकाशित केलेल्या अहवालात नमूद केल्याप्रमाणे दरवर्षी पाच लाख नवीन ग्रंथांची भर पडत असते. जीम ब्वनदबपस व ि स्पइतंतल त्मेवनतबमे प्दबण यांच्या अंदाजाप्रमाणे जगातील वैयक्तिक ग्रंथनामांची अंदाजे 200 दशलक्ष असणारी संख्या दर 15 वर्षाने दुप्पट होईल, असा अंदाज आहे.

इस 1974 हे ग्रंथसूचीय नियंत्रण या संकल्पाचे वर्ष म्हणून ओळखल्या जाते.

ग्रंथसूची विषयक नियंत्रणात संगणकीय मदत –

आधुनिक युग हे संगणकाचे युग आहे. ग्रंथसूचीय नियंत्रणात संगणकीय साहय घेतल्यास अनेक चूक टाळून प्रचंड वेगाने सदर कार्य करणे शक्य आहे. सूचीची व्याप्ती, तत्परता, रचना, सूस्पष्टपणा, अचुकता, सुसंगतता व नोंदीप्रर्यत सहज पोहोचण्याची क्षमता याबाबतीत होऊ शकते. संगणकाच्या वापराने प्रचलित जागरूकता सेवा, डेटा बेसेची निर्मिती करण्यास व पूर्वीचा शोध घेण्यास फार मोठे सहाय्य झालेले आहे. संगणकाच्या सहाय्याने तयार झालेल्या काही महत्वपूर्ण डेटाबेसेस पुढीलप्रमाणे आहे.

प्छप्ै – इंटरनेशनल न्युक्लीअर इन्फार्मेशन सिस्टीम

डम्क्स्।त्ै – मेडीकल लिटरेचर सर्व्हिस इन फिजिक्स ॲण्ड रिट्रव्हल सिस्टिम

ड।त्ब् – मशीन रिडेबल कॅट लॉग

।ळत्प्ै – इंटरनॅशनल इन्फमेशन सिस्टिम फार ॲग्रिकल्चर सायन्स ॲण्ड टेक्नॉलॉजी.

ब्व्डच्म्छक्म्ग– कॉम्प्युटराईज इंजिनियरिंग इंडेक्स

प्छैक्व्ब – इंडियन नॅशनल सायंटिफिक डॉक्युमेंटेशन सेंटर

Research Paper © 2012 IJFANS. All Rights Reserved,

क्मैप्क्ळ – डिफेन्स सायंन्टिफिक इन्फटमेंशन ॲण्ड

डॉक्युमुमेंटेशन सेंटर

बौद्ध साहित्याची ग्रंथसूची –

ैतण छवण	।नजीवत छंउम	ज्पजसमध्ठववा दंउम	च्नइसपीमत	च्नइसपबंजपवद च्संबम	च्नइसपबंजपवद लमंत	च्ंहम	च्तपबम
1	।पित क्ण्ब्ण	ठनककीपेउ ंदक भ्पदकनेउ	ठनककीपेज ॅवतसक त्तमे	क्मसीप	2011	86	295
2	।पित क्ण्ब्ण	ठनककीपेउ क्मबसपदमक पद प्दकपं रू भ्वू ।दक ॅीलध	ठनककीपेज ॅवतसक त्तमे	क्मसीप	2013	139	495
3	।पित क्ण्ब्ण	ठपइपवजीमबं प्दकव. ठनककीपबं छवण 82 ठनककीपेउ पद डवकमतद प्दकपं	ैतप ैंहिनतन च्नइसपबंजपवदे । क्पअपेपवद वि प्दकपंद ठववो ब्मदजतम	क्मसीप	1991	201	200
4	।पित क्ण्ब्ण	टपर्चेदं रू ज।ी नदपअमतेंस ठनककीपेज डमकपजंजपवद ज्मबीदपुनम	ैतप ैंहिनतन च्नइसपबंजपवदे । क्पअपेपवद वि प्दकपंद ठववो ब्मदजतम	क्मसीप	1999	202	200
5	।पित क्ण्ब्ण	जीम ळतमंज ठनककीपेज ज्ञपदहे वि ।पं	ठनककीपेज ॅवतसक त्तमे	क्मसीप	2011	103	325
6	।पित क्ण्ब्ण	कींउउंचंकं डमंदपदह ंदक डेंहम	ठनककीपेज ॅवतसक चतमे	क्मसीप	2009	142	395
7	।पित क्ण्ब्ण	भ्मतपजंहम वि ठनककीपेउ	ठण्त्ण च्नइसपीपदह ब्वतचवतंजपवद	क्मसीप	1989	319	750
8	।पितए क्ण्ब्ण	ठनककनेउ पद प्दकपं ैजंजनेए ळतवूजी - क्मअमसवचउमदज	ठनककीपेज ॅवतसक त्तमे	क्मसीप	2011	212	495
9	।पितए क्ण्ब्ण	भ्मतपजंहम वि ठनककीपेउ	ठनककीपेज ॅवतसक त्तमे	क्मसीप	2010	319	995
10	।पितए क्ण्ब्ण	ठनककीपेज ॅीतपदमे पद प्दकपं	ठनककीपेज ॅवतसक त्तमे	क्मसीप	2017	132	650
11	।पितए क्ण्ब्ण	।वां जीम ळतमंज	ठनककीपेज ॅवतसक त्तमे	क्मसीप	2015	228	950
12	।पितए क्ण्ब्ण	ठनककीपेउ ंदक ।उइमकांत	ठनककीपेज ॅवतसक त्तमे	क्मसीप	2017	161	395
13	।पितए क्ण्ब्ण	ैतंअंजप रू ॅीमतम जीम ठनककीं ैचमदज 25 त्ंतिमंजे	ठनककीपेज ॅवतसक त्तमे	क्मसीप	2009	107	250
14	।पितए क्ण्ब्ण	क्तण ठण्त्ण ।उइमकांत ठनककीपेज त्मअवसनजपवद ंदक ब्वनदजमत त्मअवसनजपवद पद ।दबपमदज प्दकपं	ठनककीपेज ॅवतसक त्तमे	क्मसीप	2017	268	995

ISSN PRINT 2319 1775 Online 2320 7876
Research Paper © 2012 IJFANS. All Rights Reserved, Journal UGC CARE Listed (Group-I) Volume 12, Iss 01 2023

ैतण छवण	नजीवत छंउम	ज्यजसमध्ठववा दंउम	च्नइसपीमत	च्नइसपबंजपवद च्संबम	च्नइसपबंजपवद लमंत	च्ंहम	च्तपबम
15	ीपतए क्ण्ब्ण	ठपइसपवजीमबं प्दकव. ठनककीपब ैमतपमे छवण 141 जीम ैजंजने वि जीम स्पजल पद ठनककीपेउ	ैतप ैजहनतन च्नइसपबंजपवदे । क्पअपेपवद वि प्दकपंद ठववा ब्मदजतम क्मसीप	क्मसीप	1996	97	150
16	ीपतए क्ण्ब्ण	क्तण ।उइमकांत टपेपवद वि क्ीेउउं रू ।द ।मेमेउदज	ठण्त्ण च्नइसपीपदह ब्वतचवतंजपवद	क्मसीप	1998	166	255
17	।सइेंजमतए भ्मदतल	ठनककीपेउ ैेमसस वि जीम रू	ैजमतद ठववा स्पदामते	क्मसीप	2017	310	1100
18	।ससमद ळण्थ्ण	जीम ठनककीं चीपसवेवचील	त्वनजसमकहम ज्ंलसवत - थ्तंदबपे ळतवनच	स्वदकवद	1959	194	
19	।ससमद ळण्थ्ण	ठनककींेे ॅवतसक वि ॅपेकवउ	त्नेपद भ्वनेम ळमवतहम ।सामद - न्दपूद स्जक डनेमनउ ैजतममज	स्वदकवद	1959	88	
20	।सवलेपने ळण	च्मतपलंत वद ठनककीपेउ	ब्लपजपबंस फनमेज	छमू क्मसीप	2005	32	20
21	।उइमकांत क्तण ठण्त्ण	जीम ठनककीं दक पिे कीउउं	ठनककं ठीववउप च्नइसपबंजपवद	छंहचनत	1997	599	50
22	।दंसलव	ैजपचंजजींदं	ैपसूवतउ ठववो	जैंपसंदक	2003	319	650
23	।चचसमजवद छंवउप ैींए ैती - न्दमइमए ज्वीपलं	प्ससनउपदंजपदह जीम सपमि वि जीम ठनककीं ।द प्ससनेजतंजमक बींदजपदह इववा तिवउ म्पहीजममदजी बमदजनतल पंड	ठवकसमपवद स्पइतंतल न्दपअमतेपजल वि व्गवितक	व्गवितमक	2013	142	
24	ठंदकलवचंकीलंलए क्तण ठपउंस	ठनककीपेज ब्मदजतमे वि त्पे	ैदकममच च्तीौंद	छमू क्मसीप	2004	100	1500
25	ठंचंज क्तण स्ंज	्इीपकींतउंवें	ठींतजपलं टपकलं च्तीौंद	क्मसीप	1994	196	200
26	ठंचंज च्तवि च्ण्टण् त्कींतपीदंद	जीम क्पतमबजवत रू च्नइसपबंजपवदे क्पअपेपवद डंपद	रू डपदपेजतल वि प्दवितउंजपवद ंदक ठतवंकबेंजपदह ळवअमतदउमदज वि प्दकपं	क्मसीप	1964	439	6
27	ठंतनं ।सां	ज्ञंजीअंजजीन	छमू ठींतंजपलं ठववा ब्वतचवतंजपवद	क्मसीप	2006	380	700
28	ठंतनं ठमदप डंइींइ एं बैंनकींतल ठपदंलमदकतं छंजी	ैजनकपमे पद ठनककीपेउ	ैंतूंज स्पइतंतल	बंसबनजजं	1974	427	
29	ठेन त्इपदकतं छंजी	।बतपजपबंस ैजनकल वि जीम डपसपदकंचंदी ;। बतपजपुनब वि ठनककीपेज चीलसवेवचील्द्ध	थ्पतउं ज्ञस्ड च्तपअ स्जक	बंसबनजजं	1978	128	30

ISSN PRINT 2319 1775 Online 2320 7876

Research Paper © 2012 IJFANS. All Rights Reserved, Journal UGC CARE Listed (Group-I) Volume 12, Iss 01 2023

ैतण छवण	ानजीवत छंउम	ज्यजसमध्ठववा दंउम	च्नइसपेीमत	च्नइसपबंजपवद च्संबम	च्नइसपबंजपवद लमंत	च्ंहम	त्नचपबम
30	ठमंसए ैउनमसए ैप. ल्न.ज्ञप	ठनककीपेज त्मबवतकेवर्ि जीमॅमेजमतॅवतसक	डवजपसंस ठंदंतेपकें च्नइसपेीमते च्अज स्जक	क्मसीप	2001	369	595
31	ठींजजंबींतललं छण्छणए ळीवेीए ।उंतजलं	।दंजतपब ठनककीपेउ ब्मदजतपददंस त्तपइनजम जव क्तण ठमदवलजवी ठींजजंबींतललं	। रंल ज्ञनउंत श्रंपद वित डंदवींत च्नइसपेीमते - क्पेजतपइनजवते क्तंहंदर	छमू क्मसीप	2005	328	350
32	ठींजजंबींतललं छण्छणए ळीवेीए ।उंतजलं	।दंजतपब ठनककीपेउ ब्मदजतपददंस त्तपइनजम जव क्तण ठमदवलजवी ठींजजंबींतललं	।रंल ज्ञनउंत श्रंपद वित डंदवींत च्नइसपेीमते - क्पेजतपइनजवते क्तंहंदर	छमू क्मसीप	2005	328	350
33	ठीपीनें दहींतींीपजं	।ैनतअमलवि ठनककीपेउ	जीम प्दकपंद प्देजपजनजम वि ॅवतसक ब्नसजनतम	ठंदहंसवतम	1959	527	
34	ठपूें ैण्	जीम ।तज वि ठवकीहंलं टवस प्ए	ज्ञंअमतप ठववो 4832६24 ।दंतप त्वंकए	छमू क्मसीप	2017	826	8500
35	ठवनबीमतए क्ंदपमस	ठवकीपेंजजअें वि जीम वितमेज ंदक जीम वितउंजपवदवि जीम डींलंद	डवजपसंस ठंदंतेपकें च्नइसपेीमते च्अज स्जक	क्मसीप	2011	287	595
36	ठनककंकें ठीपाीन	भ्मंतजूववक वि जीम ठनकीप त्तमम	ैपसूवतउ ठववोए	जेंपसंदक	1962	174	325
37	ठनतदवनिं म्नहमदम ए ठनींमिजतपससम ज्ञंजप - सवचग्र श्रत क्वदंसकैण	प्दजतवकनबजपवद जव जीम भ्पेजवतल वि प्दकपंद ठनककीपेउ	जीम न्दपअमतेपजल वि बेपबंहव च्तमेए स्जक बेपबंहव	स्वदकवद	2010	608	
38	ठनतजवद क्ंअपक	म्उचजपदमे ।चचतंपेमक	डवजपसंस ठंदंतेपकें च्नइसपेीमते च्अज स्जक	क्मसीप	2001	233	395
39	ब्ंउचइमससए श्रनदम	ळमदकमतए प्कमदजपजि ंदक ज्पइमजंद ठनककीपेउ	डवजपसंस ठंदंतेपकें च्नइसपेीमते च्अज स्जक	क्मसीप	2003	236	295
40	बींदकतं त्तणि स्वामी ए डंदरनीतमम	श्रवउ ठमलवदक जीम म्ैजमतद भ्वतप्रवद	।कपजलं च्तींां	छमू क्मसीप	2011	288	3600
41	बींनकींतल त्तवणि ।दहतंर	ठनककीं रू स्पमि ंदक ळजमंबीपदह	म्ैजमतद ठववा स्पदामते	क्मसीप	2017	482	1500
42	बींनकींतल त्तवणि ।दहतंर	म्ले वद ठनककीपेउ ंदक च्ंसप स्पजमतंजनतम	म्ैजमतद ठववा स्पदामते	क्मसीप	1994	221	250
43	बींनकींतलए टपींउपजतं च्तंक	जीम ठनककीपेउ क्पेबवनतेम	त्ण्ज्ञण च्नइसपेीमते - क्पेजतपइनजवते	क्मसीप	2015	168	495
44	बीपींतं डण्ळण	ठनककीपेउ ंदक म्दअपतवउमदज	।च्भ् च्नइसपेीपदह ब्वतचवतंजपवद	छमू क्मसीप	2012	156	695
45	बीवनकींतल टपींउपजतं च्तंक	जंपदह वि स्पमि पद ठनककीपेउ	त्ण्ज्ञण च्नइसपेीमते - क्पेजतपइनजवते	क्मसीप	2015	176	495
46	ब्समंतल जीवउें	ठपइसपवजीमबं प्दकव. ठनककीपबैमतपमे छवण	ैतप ैजहनतन च्नइसपबंजपवदे ।	क्मसीप	1996	222	250

ISSN PRINT 2319 1775 Online 2320 7876

Research Paper © 2012 IJFANS. All Rights Reserved, Journal UGC CARE Listed (Group-I) Volume 12, Iss 01 2023

ेतण छवण	।नजीवत छंउम	ज्पजसम॰्ठववा दंउम	च्नइसपेीमत	च्नइसपबंजपवद च्संबम	च्नइसपबंजपवद लमंत	च्ंहम	च्तपबम
		172 म्दजतल प्दजव जीम प्दबवदबमपअंइसम	क्पअपेपवद वि प्दकपंद ठववा ब्मदजतम क्मसीप				
47	ब्वउचपसमतए ज्तंदेसंजवतए म्कपजवत र्ें दरपइ ज्ञनउंत	प्दकव.ज्पइमजंद स्पजमतंजनतम	ठनककीपेज ॅवतसक त्मे	क्मसीप	2018	158	1250
48	ब्वद्रम म्कूंतक	ठनककीपेउ रू प्जे म्पदबम ंदक क्मअमसवचउमदज	ठतनदव ब्ंेपतमत च्नइसपेीमते स्जक व्गवितक	स्वदकवद	1960	212	
49	ब्ववा श्रंदबपमे ४	ठपइसपवहतंचील वि प्दकव. ठनककीपेज ैजनकपमे छवण 136 भ्नअ. ल्मदठनककीपेउ	ैतप ैंजहनतन च्नइसपबंजपवदे ।क्पअपेपवद वि प्दकपंद ठववा ब्मदजतम क्मसीप	क्मसीप	1994	146	150
50	ब्वूमसस म्कूंतक ठण् एश्रंपदै ण्	जीम ठनककीं.ब्तपजं इल ोअंहीवें वत ।बज वि ठनककीं ;ंदोतपज जमगज ूपजी मदहसपी जतंदेसंजपवदद्ध	छमू ठींतजपलं ठववा ब्वतचवतंजपवद	क्मसीप	2003	352	550
51	ब्ांपह जीवउेंक्ण	। बनचच वि ठनककीं ;। ठसनम त्तपदज जव त्तनजीद्ध	प्दकपंद च्नइसपीपहद भ्वनेम	छमू क्मसीप	2012	245	250
52	ब्ांदउमत.ठलदह स्ए ज्ञंचंकपंए ैण् ।ण्	स्महमदके वि प्दकपंद ठनककीपेउ	ड ड च्नइसपबंजपवदे	क्मसीप	1976	128	30
53	क्ीसाम त्नस	ठनककीपेज ।म्ले	प्दकवसवहपबंस ठववा भ्वनेम	क्मसीप	1978	361	
54	क्ंएै दरपइ ज्ञनउंत	ठीपाीनदप ैंहीं ंदक ब्वउउनदपजल	ठनककीपेज ॅवतसक त्मे	क्मसीप	2016	310	1750
55	क्ंएै दरपइ ज्ञनउंत	ठीपाीनदप ैंहीं ंदक ब्वउउनदपजल	ठनककीपेज ॅवतसक त्मे	क्मसीप	2016	310	1750
56	क्ंहनचजं ज्ञंसलंद ज्ञनउंत	ठनककीपेउ म्तसल ंदक स्ंजम च्ींेम	ब्मदजतम वि ।कअंदबमक ैजनकल पद ।दबपमदज प्दकपंद भ्पेजवतल . ब्ंसबनजजं	ब्ंसबनजजं	1985	178	50
57	क्ंहनचजंए ।ीप ठीनेंद	।द प्दजतवकनबजपवद जव ज्ंदजतपब ठनककीपेउ	ब्ंसबनजजं न्दपअमतेपजल त्मे	ब्ंसबनजजं	1958	211	8
58	क्ंतउंचंसए ।दहंतपां	जीम ठनकीं.ळंलं ज्मउचसम ब्मे	ठनककीपेज ॅवतसक त्मे	क्मसीप	2016	161	1500
59	क्ंतउेमदं जीमतं ए व्ग्मलमेमामतम तंपदप	श्रमूमसे वि जीम क्वबजतपदमै जवतपमे वि जीमैंकककींतउं ज्ंदजतंसपलं ठपइसपवहतंचीलबंद प्दकव. ठनककीपबै ैतण छवण 102	ैतप ैंजहनतन च्नइसपबंजपवदे ।क्पअपेपवद वि प्दकपंद ठववा ब्मदजतम क्मसीप	क्मसीप	1992	259	250

ISSN PRINT 2319 1775 Online 2320 7876
Research Paper © 2012 IJFANS. All Rights Reserved, Journal UGC CARE Listed (Group-I) Volume 12, Iss 01 2023

ैतण छवण	ानजीवत छंउम	ज्यजसमध्ठववा दंउम	च्नइसपीमत	च्नइसपबंजपवद च्संबम	च्नइसपबंजपवद लमंत	च्हम	च्तपबम
60	क्नमतसपदहमतए श्रंउमे	जीम त्मनिजंजपवदर्व जीम `मस्र्फ पद प्दकपंद ठनककीपेउ ;ब्ंदकतांपतजप वद जीम `मससिमेदमे र्व च्मतेवदेद्ध	त्वनजसमकहम ज्ंलसवत - थ्तंदबपे ळतवनच	स्वदकवद	2013	238	
61	क्नििए छंसपदाीीं	म्तसल डवदेंजपब ठनककीपेउ	थ्पतउं ज्ञण्स्ण् डनीवचंकीलंल	ब्नसबनजजं	1971	311	20
62	क्नििए छंसपदाीीं	ठनककीपेज `मबजे पद प्दकपं	थ्पतउं ज्ञण्स्ण् डनीवचंकीलंल	ब्नसबनजजं	1970	317	
63	क्नजवनसपदए भ्मपदतपबी	`मद ठनककीपेउ रू । ीपेजवतल ;प्दकपं `दक बीपदंद्ध	डवजपसंस ठंदंतेपकें च्नइसपीमते च्अज स्जक	क्मसीप	2008	387	2008
64	क्नजवनसपदए भ्मपदतपबी	। भ्पेजवतल र्व `मद ठनककीपेउ	थ्ंमत `दक थ्ंमत 24 त्मेमसस् नंतम	स्वदकवद	1963	335	
65	क्नजज क्तण छंसपदीीं	ठनककीपेज प्द ज्ञौउपत	म्ंजमतद ठववा स्पदामते	क्मसीप	2017	68	250
66	क्नजजए छंसपदीीं	ठनककीपेज `मबजे पद प्दकपं	डवजपसंस ठंदंतेपकें च्नइसपीमते च्अज स्जक	क्मसीप	1998	297	250
67	क्नजजंए दंसपदीीं	म्तसल भ्पेजवतल र्व जीम `चतमंक र्व ठनककीपेउ `दक जीम ठनककीपेज `बीववस	ब्वेउव च्नइसपबंजपवदे	छमू क्मसीप	2005	313	595
68	क्नजजंए छंसपदीीं	ठनककीपेज `मबजे पद प्दकं	छमू ठींतंजपलं ठववा ब्वतचवतंजपवद	छमू	2012	365	900
69	म्सकमतए ळमवतहम त्ण	ठनककीपेज प्देपहीज ठनककीपेज ज्तंकपजपवद `मतपमे टवस 7	डवजपसंस ठंदंतेपकें च्नइसपीमते च्अज स्जक	क्मसीप	2002	470	795
70	म्सपवजै पत बैंतसमे	भ्पदकनेपउ `दक ठनककीपेउरू ।द भ्पेजवतपबंसै ामजबी	त्वनसमकहम - ामहंद च्ंस स्जक	स्वदकवद	1962	513	
71	म्दहमसउंरमतए ब्ंबस	`वउमद पद च्ंसप ठनककीपेउ	त्वनजसमकहम ज्ंलसवत - थ्तंदबपे ळतवनच	स्वदकवद	2015	137	
72	ळमकंजने क्व त्वद	जीम च्ंजी र्व थ्तममकवउ टपउनजजपउंहहं	`उलां च्नींद 32ध्3 च्ंजपउ च्नतप	छमू क्मसीप	2011	362	500
73	ळववकउंद `जमअंद क्ण - कंअपकेवद त्वदंसक डण	ठपइसपवजीमबं प्दकव. ठनककीपबै मतमपे छवण 124 ज्पइमजंद ठनककीपेउ रू त्मेवद `दक त्मअमसंजपवद	`तप `जहनतन च्नइसपबंजपवदे । क्पअपेपवद र्व प्दकपंद ठववा ब्मदजतम क्मसीप	क्मसीप	1993	215	225
74	ळतवदमतए च्नसए ापतं भ्पतांू	। भ्पेजवतल र्व प्दकपंद ठनककीपेउ	डवजपसंस ठंदंतेपकें च्नइसपीमते च्अज स्जक	क्मसीप	2007	402	495
75	ळतवे त्पजं ड	ठपइसपवजीमबं प्दकव. ठनककीपबै मतमपे छवण	`तप `जहनतन च्नइसपबंजपवदे । क्पअपेपवद र्व	क्मसीप	1995	365	500

IJFANS INTERNATIONAL JOURNAL OF FOOD AND NUTRITIONAL SCIENCES
ISSN PRINT 2319 1775 Online 2320 7876
Research Paper © 2012 IJFANS. All Rights Reserved, Journal UGC CARE Listed (Group-I) Volume 12, Iss 01 2023

ैतण छवण	ानजीवत छंउम	ज्यजसमध्ठववा दंउम	च्नइसपीमत	च्नइसपबंजपवद च्संबम	च्नइसपबंजपवद लमंत	च्ंहम	च्तपबम
		148 ठनककीपेउ ।जिमत च्ंजतपतबील	प्दकपंद ठववा ब्मदजतम क्मसीप				
76	ळनमदजीमतए भ्मतइमतज ट।	चीपसवेवचील ंदक च्ेलबीवसवहल पद जीम ।ड्डीपकींतउं	डवजपसंस ठंदंतेपकें	क्मसीप	1957	270	
77	भ्ंतंए ज्ञंदंप स्संस	जीम ठतीउंदपबंस ंदक ठनककीपेज ळवके ंदक ळवककमेमे पद भ्पउंबींस च्तंकमेी	ठनककीपेज ॅवतसक च्तमे	छमू क्मसीप	2010	159	1200
78	भ्ंतंए ज्ञंदंपसंस	ठनककीपेउ पद प्दकपं.। भ्पेजवतपबंस ैनतअमल	ठनककीपेज ॅवतसक च्तमे	क्मसीप	2009	477	1200
79	भ्ंतंए ज्ञंदंपसंस	ैजनकपमे वद चंसप बवउउमदजंतपमे	ठण्त्ण् च्नइसपीपदह ब्वतचवतंजपवद	क्मसीप	2000	388	800
80	भ्मे डंरमेजल ज्ञपदह	ठीनउपइवस ।कनसलंकमर जीम ैजवतल वि डींरंदां	।उंतपद त्पदजपदह ंदक च्नइसपीपदह च्नइसपब ब्वउचदंल स्जक	जैंपसंदक	2014	162	300
81	भ्मे त्मअण ल्नदहए भ्मंदह.ज्ञनदह क्तण बीवन	जीम ब्वउउमदजंतल वद थ्वतउसमे ळंजीं	प्दकव.बैपदमेम स्पजमतंजनतम च्नइसपबंजपवदे	।ससींइंक	1956	92	
82	भ्वसउमेए म्कउवदक	जीम ब्तममक वि ठनककीं	श्रवीद स्ंदम ब्वउचदंल डक्ब्ब्ब्ग्प्	छमू ल्वता		260	
83	भ्वसजए श्रवीद ब्सपवितक ए डमककसमहंउए न्कंलं ठनककीपेज त्तंकपजपवदे मदे	।दहंअिंउे क्मेंदं ;जीम ैमतउवद वि जीम बेतवदपबा ज्वइमद्ध	डवजपसंस ठंदंतेपकें प्दकवसवहपबंस च्नइसपीमे . ठववो ैमससमते	क्मसीप	2010	250	250
84	भ्वचापदेए श्रमििितल	म्उचजपदमे ल्वहं जीम ज्पइमजंद डपककसम ॅल	डवजपसंस ठंदंतेपकें प्दकवसवहपबंस च्नइसपीमे . ठववो ैमससमते	क्मसीप	1997	510	325
85	भ्वतदमत प्ण्ठण	ॅवउमद न्दकमत च्तपउपजपअम ठनककीपेउ	डवजपसंस ठंदंतेपकें च्नइसपीमते च्अज स्जक	क्मसीप	2007	391	595
86	भ्वतदमत प्ण्ठण	ॅवउमद न्दकमत च्तपउपजपअम ठनककीपेउ	डवजपसंस ठंदंतेपकें च्नइसपीमते च्अज स्जक	क्मसीप	1999	391	375
87	भ्वतदमत प्ण्ठण	ॅवउमद न्दकमत च्तपउपजपअम ठनीपेउ	डवजपसंस ठंदंतेपकें प्दकवसवहपबंस च्नइसपीमे . ठववो ैमससमते	क्मसीप	1930	391	45
88	भ्वतदमतए प्ेंपसदम ठसमू	जीम म्तसल ठनककीपेज जेमवतल वि डंद च्मतमिबजमक	त्नपमजदंस ठववो त्मचतपदज ब्वतचवतंजपवद	छमू क्मसीप	1979	328	300

ISSN PRINT 2319 1775 Online 2320 7876
Research Paper © 2012 IJFANS. All Rights Reserved, Journal UGC CARE Listed (Group-I) Volume 12, Iss 01 2023

ीतण छवण	।नजीवत छंउम	ज्पजसम्ध्ठववा दंउम	च्नइसपेीमत	च्नइसपबंजपवद च्संबम	च्नइसपबंजपवद लमंत	च्ंहम	च्तपबम
89	भ्नउचीतमले बेतपजर्जे	जीम ठनककीपेज ॅंल वि स्पमि	टपों च्नइसपीपदह भ्वनेम चअज स्जक	छमू क्मसीप	1980	223	
90	भ्नउचीतमलेए बेतपेजर्जे	जीम इमससम ॅनअंहम स्पइतंतल ठनककीपेउ	ब्ेंसस - ब्वउचदंल स्जक	स्वदकवद	1962	155	
91	प्ेपदह	जीम ठनककीपेज त्मसपहपवद	डनदीपतंउ डंदवींतसंस च्नइसपीमते च्अज स्जक	क्मसीप	1966	240	20
92	प्पकंएँ ।विजंतं	थ्ंबमजे वि ठनककीपेउ	डवजपसंस ठंदंतेपकें च्नइसपीमते च्अज स्जक	क्मसीप	1991	166	295
93	प्व्ए ज्वउवदप	डवकमतद जींप ठनककीपेउ ंदक ठनककंकें ठीपाान	छैन्- त्मे छंजपवदंस न्दपअमतेपजल वि ैपदहंचवतम	ैपदहंचवतम	2012	389	1050
94	प्दकंए ज्ञमददमजी ज्ञण श्रंबवइेवदए छवसंद च	ठपइसपवहीमबं प्दकव ठनककीपबं ेमतपमे दवण 87 ठनककीपेउ ंदक ।उमतपबंद जीपदामते	ैतप ैंजहनतन च्नइसपबंजपवदे । क्पअपेपवद वि प्दकपंद ठववा ब्मदजतम क्मसीप	क्मसीप	1991	180	175
95	श्रंबवइेवदए छवसंद च्सपदल	ठनककीपेउ जीम त्मसपहपवद वि ।दसलेपे	ळमवतहम ।सामद त न्दूपद स्जक त्नेपद भ्वनेम डनेमनउ ैजतममज	स्वदकवद	1966	202	
96	श्रंहतसंउनकप क्तण ैपजंतंउंउं	भ्पेजवतल वि डींलंद ठनककीपेउ पजे ।तज ।तबीपजमबजनतम ंदक स्पजमतंजनतम पद ैवनजीमेंज ।ेपं	।हंउं च्तींेंद	क्मसीप	2017	3500	222
97	श्रंपद ठींहमबींदकतं ठींंत	श्रंपदपेउ पद ठनककीपेज स्पजमतंजनतम	।सवा च्तींेंद	छंहचनत	1972	307	40
98	श्रंउपमेवदए त्ण्ब्ण	छंहंतरनदंश्े टमतेमे रू वद जीम ळतमंज टमीपबसम ंदक जीम भ्मंतज वि क्मचमदकमदज वतपहपदंजपवद	क्ण्ज्ञण्च्तपदजूवतसक च्स्जक	छमू क्मसीप	2001	183	320
99	श्रंलंजपससमामए ज्ञण्छण	ठनककीपेज त्ंकपजपवद ैमतपमे टवस 29 म्ंतसल ठनककीपेज जेीमवतल वि ज्ञदवूसमकहम	डवजपसंस ठंदंतेपकें च्नइसपीमते च्अज स्जक	क्मसीप	2010	519	695
100	श्रंलंजपससमामए ज्ञण्छण	म्ंतसल ठनककीपेज जेीमवतल वि ज्ञदवूसमकहम	डवजपसंस ठंदंतेपकें प्दकवसवहपबंस च्नइसपीमते - ठववा ैमससमते	क्मसीप	1980	519	135
101	श्रंलंजपससमामए ज्ञण्छण	म्ंतसल ठनककीपेज जेीमवतल वि ज्ञदवूसमकहम	डवजपसंस ठंदंतेपकें च्नइसपीमते च्अज स्जक	क्मसीप	2010	519	695

ISSN PRINT 2319 1775 Online 2320 7876
Research Paper © 2012 IJFANS. All Rights Reserved, Journal UGC CARE Listed (Group-I) Volume 12, Iss 01 2023

ैतण छवण	।नजीवत छंउम	ज्पजसमध्ठववा दंउम	च्नइसपेीमत	च्नइसपबंजपवद च्संबम	च्नइसपबंजपवद लमंत	च्ंहम	च्तपबम
102	श्रींए ैंसंद ज्ञनउंत	जीम टपउनजजपउंहहं । बतपजपबंस ैजनकल	टपकलंदपकीप च्तींेंद	क्मसीप	2008	52	495
103	श्रींए ैंसंद ज्ञनउंत	ठनककीपेउ ` भ्नउंदपेजपब ।चचतवबी	ैउलंद च्तींेंद	छमू क्मसीप	2004	112	125
104	श्रवीदेजवद ` ४ - ज्ञनदेज ।तदवसक ए ठींजजंबींतलं ज्ञंउंसमींत	जीम क्यंसमबजपबंस डमजीवक वf छंहंतरनदं ;टपहतींअलंअंतजंदपद्ध	डवजपसंस ठंदंतेपकें च्नइसपेीमते च्अज स्जक	क्मसीप	2005	143	150
105	ज्ञंिए छंजींद	ठनककीपेज प्ंहमे वf भ्नउंद च्मतमिबजपवद	डवजपंस ठंदंतेपकें च्नइसपेीमते च्अज स्जक	क्मसीप	2010	320	595
106	ज्ञंसनचींदं वंअपक श्रण	जीम च्तपदबपचसमे वf ठनककीपेज च्ेलबीवसवहल	ैतप ैहिनतन च्नइसपबंजपवदे । क्पअपेपवद वf प्दकपंद ठववो ब्मदजतम	क्मसीप	1992	236	
107	ज्ञौलंचए ठीपाीन श्र	जीम ड्डीपकींउं चीपसवेवचील वत जीम च्लबीव.म्जीपबंस चीपसवेवचील वf म्ंतसल ठनककीपेउ टवण ८	ठींतजपलं टपकीलं च्तींेंद	क्मसीप	1996	265	300
108	ज्ञंनेंसलंलंद ए ठींकंदज ।दंदकए ।ीपत क्पब्ध	म्ेले वद ठनककीपेउ	ठनककीं ठववाउप च्तींेंद	छंहचनत	1997	132	100
109	ज्ञंनेंसलंलंद ठींकंदजं ।दंदकं	।द प्दजमससपहमदज डंदश्े ळनपकम जव ठनककीपेउ	ठनककीं ठीववाउप च्तींेंद	छंहचनत	1992	176	75
110	ज्ञंनेंसलंलंद ठींदकंदजं ।दंदकं	।द प्दजमससपहमदज डंदश्े ळनपकम जव ठनककीपेउ	ठनककीं ठीववाउप च्तींेंद	छंहचनत	व्बज.92	176	75
111	ज्ञमतद भ्	डंदनंस वf प्दकपंद ठनककीपेउ	डवजपसंस ठंदंतेपकें च्नइसपेीमते च्अज स्जक	क्मसीप	1989	145	295
112	ज्ञपपउनतं ल्नानंद	। भ्पेजवतपबंस ैजनकलवf जीम ज्मतउे भ्पदंलंदं `दक डींलंदं `दक जीम व्तपहपवद वf डींलंदं ठनककीपेउ	प्दकवसवहपबंस ठववा ब्वतचवतंजपवद च्ंजपसपचनजतं च्ंजीए ज्ंमदकतं छंहंत च्ंजदं	च्ंजदं	1978	2002	
113	ज्ञपतजीपेपदहीम ठनककींकें च	ठनककीपेउ `दक ैबपमदबम	डवजपसंस ठंदंतेपकें च्नइसपेीमते चअज स्जक	क्मसीप	1993	163	150
114	ज्ञपजपंतें च्ंजजंद	डमकपनउे डवदो `दक ।उनसमजे रू जेंप ब्वचनसंत ठनककीपेउ ज्वकंल	ैपसूवतउ ठववोए बेंदह डंप पद ।ेवबपंजपवद ू पजी न्दपअमतेपजल वf ॅपदहजवद च्तमे ैमंजजसम	जेंपसंदक		170	595

ISSN PRINT 2319 1775 Online 2320 7876

Research Paper © 2012 IJFANS. All Rights Reserved, Journal UGC CARE Listed (Group-I) Volume 12, Iss 01 2023

ैतण छवण	।नजीवत छंउम	ज्यजसमध्ठववा दंउम	च्इसपेीमत	च्इसपबंजपवद च्संबम	च्इसपबंजपवद लमंत	च्हम	च्तपबम
115	ज्ञसमवज्ञसप ॅण त्ंदकवचची	ठनककीपेज ब्वेउवसवहल ;बपमदबम ंदक जीमवसवहल पद जीम प्ंहमे वि डवजपवद ंदक स्पहीजद्ध	डवजपसंस ठंदंतेपकें च्इसपेीमते च्अज स्जक	क्मसीप	1989	195	130
116	ज्ञसवमज्ञसपए ॅण त्ंदकवसची	ठनककीपेज ब्वेउवसवहल	डवजपसंस ठंदंतेपकें च्इसपेीमते च्अज स्जक	क्मसीप	2007	195	395
117	ज्ञवतद थ्मसक श्रंबो	स्पअपदह क्ींतउं	ैंउडींसं च्इसपबंजपवदे प्छब् ठवेजवद - स्वदकवद	स्वदकवद	2010	320	795
118	ज्ञतपतंए भ्पतांूए ळतवदमतए चंनस	। भ्येजवतलवि प्दकपंद ठनककीपेउ	ैलंउपदप जव मंतसल डींलंदं डवजपसंस ठंदंतेपकें च्इसपेीमते च्अज स्जक	क्मसीप	2007	402	495
119	ज्ञतपजीपेपदहीम च ठनककींकें	ठनककीपेउ ंदक ैबपमदबम	डवजपसंस ठंदंतेपकें च्इसपेीमते च्अज स्जक	क्मसीप	1999	163	
120	ज्ञतपजपपेपदहीमए क्त ठनककींकें च	ठपइसपवजीमबं प्दकव ठनककीपबं छवण्9 ठनककीपेज ब्वदबमचजे वसक - छमू	ैतप ैजहनतन च्इसपबंजपवदे । क्पअपेपवद वि प्दकपंद ठववा ब्मदजतम क्मसीप	क्मसीप	1983	221	200
121	ज्ञनसांतदप ।दंदज त्ंबींदकतं	ठनककीं जीम त्तपउनतजप ंदक डवकमतद भ्पदकनेपउ	। ट ज्ञनसांतदप स्मसं डवींदसंस त्वंक	छंहचनत	1980	228	45
122	ज्ञनउंत क्तण ठपउंसमदकतं	त्तमेचमबजपअमे वि ज्पइमजंद ंदक ठनककीपेजै जनकपमे	ड्ंजमतद ठववा स्पदामते	क्मसीप	2005	350	650
123	सैपतपए छलंदरवज ैपदहीए न्चपदकमत	ठनककीपेउ पद ।पं त्मअपअंस ंदक त्मपदअमेदजपवद	ैंध्े ल्वेवि पीं प्देजपजनजम डंदवींत च्इसपेीमत	छमू क्मसीप	2016	411	1395
124	स्ंदहमतए त्पजं	ठनककीपेज त्पजनंसे वि क्मंजी ंदक त्मइपतजी	त्वनजसमकहम ज्लसवत - थ्तंदबपे ळतवनच	स्वदकवद - छमू ल्वता	2007	243	
125	स्ंचमतउेंचएै नजजपें	।वांद म्कपबजे ;।द ।मउइसमहम वि ैवबपवसवहपबंस ।मतजपवदे ंदक डवतंस ळनपकसपमदेद्ध	ड्ंजमतद ठववा स्पदामे	क्मसीप	2017	173	950
126	सूए ठपउसं बेनतद	जीम भ्पेजवतल वि ठनककीपेउ त्मसपहपवद ;ैपदंअंेद्ध	टतपदकं च्नींद	क्मसीप	2016	232	995
127	सूए ठपउसंए बेनतद	ठनककंहीं	जीम ठवउइंल त्वलं ।पंजपब ैवबपमजल ज्वूद भ्ंसस	ठवउइंल	1946	147	

ISSN PRINT 2319 1775 Online 2320 7876

Research Paper © 2012 IJFANS. All Rights Reserved, Journal UGC CARE Listed (Group-I) Volume 12, Iss 01 2023

ैतण छवण	lनजीवत छंउम	ज्यजसमध्ठववा दंउम	च्नइसपीमत	च्नइसपबंजपवद च्संबम	च्नइसपबंजपवद लमंत	च्ंहम	च्तपबम
128	स्मअल चंस	ठनककीपेउ रू ।डलेजमतल त्मसपहवदे द्द	जीम ।दजीसवदम च्तमे न्दपअमतेपजल वि स्वदकवद	स्वदकवद	1957	111	
129	स्पए ैींदद भ्ूअपए ठमसए ैउनमसए ठलदहए स्प बंदउमत	जीम स्पमि वि भ्पअमद. ज्ेपंदह	ब्वेउव च्नइसपबंजपवदे चनइसपीपदह क्पअपेपवद वि ळमदमेपे च्नइसपीपदह च्अज स्जक	क्मसीप	2004	218	650
130	स्पससपम ।तजीनत	ठनककीं दक ठनककीपेउ	ैे च्नइसपबंजपवदे	क्मसीप	1975	223	
131	स्वचम्रए क्वदंसक ैण	।जनकल वि अंजंद त्तपां	ैदव् स्पवद चनइसपबंजपवदे प्जींब	छमू ल्वता	1987	483	13ण75
132	स्वेमतमपे ।दकतमं	ैींर्	ठनककीपज ॅवतसक त्तमे	क्मसीप	2015	168	995
133	डंबलए श्रवंददं	ठपइसपवजीमबं प्दकव. ठनककीपबं ैमण 149 डनजनंस ब्नेसजल पद ठनककीपेउ दक ळमदमतंस ैलेजमउ जीमवतल ;जीम कींतउ वि छंजनतंसे लेजमउेद्ध	ैतप ैंहनतन च्नइसपबंजपवदे । क्पअपेपवद वि प्दकपंद ठववा ब्मदजतम क्मसीप		1995	236	
134	डीउनक ैण श्रंति	ठनककीपेउ रू त्मसपहपवद दक डमकपजंजपवद	ण्च्ण्भ्ण च्नइसपीपदह ब्वतचवतंजपवद 5ए ।दंतप त्वंकए क्लंहंदर	क्मसीप	1998	386	600
135	डंसंसेमामतं ळण्च्ण - श्रंलंजपससमाम ज्ञण्छ	ठनककीपेउ दक जीम तंबम् नमेजपवदे	न्छैब्व्	च्ंतपे	1958	72	
136	डंदहअनदहीए ळपदकंससपंद	ठनककीपेउ पद ॅमेजमतद प्दकपं	ज्ञनेनउंदरंसप ठववा ॅवतसक	श्रवकीचनत	1996	233	350
137	डंतबवजजल जीवर्उे	क्ंहवत ठसमेपदह ;जीम ज्पइमजंद चीनतचं ब्नसज रू त्मसिमबजपवदे दक डंजमतपंसेद्ध	ठनककीपेज ॅवतसक त्तमे	क्मसीप	2017	107	500
138	डंतजपद श्रनसपं	म्बवसवहपबंस त्मेचवदेपइपसपजल रू । कपंसवहनम ूपजी ठनककीपेउ ;। ब्वससमबजपवद वि म्ेले - ज्ंसोद्ध	ज्पइमज भ्वनेमए 1ए प्देजपजनजपवदंस ।तमंए छमू क्मसीप	छमू क्मसीप	1977	186	300
139	डंजीमू ठतनबम	ब्ंअपदह दक ैसअंजपवद ।जनकल पद ठनककीपेज ैवजमतपवसवहल . ठपइसपवजीमबं प्दकव ठनककीपबं ैमतमपे दवण्135	ैतप ैंहनतन च्नइसपबंजपवदे । क्पअपेपवद वि प्दकपंद ठववा ब्मदजतम क्मसीप	क्मसीप	1994	135	150
140	डबळवअमतद ॅपससपंउ डवदजहवउमतल	।द प्दजतवकनबजपवद जव डींलंदं ठनककीपेउ	डनदीपतंउ डवदीतसंस च्नइसपीमते च्अज स्जक	छमू क्मसीप	1922	233	275

ैतण छवण	।नजीवत छंउम	ज्पजसमध्ठववा दंउम	च्नइसपीमत	च्नइसपबंजपवद च्संबम	च्नइसपबंजपवद लमंत	च्ंहम	च्तपबम
141	डपससे स्ंतमदबम. ड्डींदजपचंसव	ठनककीपेउ म्गचसंपदमक	ैपसूवतउ ठववो	जैंपसंदक	1999	199	350
142	डपीतं क्तण त्ंजदसंस	।बमजपबपेउ पद ।दबपमदज प्दकपं ठतीउंदपबंस ठनककीपेज ।दक रंपद	ठनककीपेज ैवतसक च्तमे	छमू क्मसीप	2010	134	595
143	डपीतं क्तण त्ंजदसंस	।बमजपबपेउ पद ।दबपमदज प्दकपं ठतीउंदपबंस ठनककीपेज ।दक रंपद	ठनककीपेज ैवतसक च्तमे	क्मसीप	2010	133	595
144	डपीतं ज्ञंउर्ड्डींत छंजी	ैउलंह टां ैमतमपे टप् ।चमबजे व ि ठनककीपेज ैंदोतपज	ब्मदजतंस प्देजपजनजम व ि भ्पहीमत ज्पइमजंद ैजनकपमैतदंजी	ैतदंजी टंतंदेप	1993	639	300
145	डपजतं त्ब्च्	ज्पइमजंदे व ि बींतंउेंं पद म्पापसम छमहवजपंजपवदे ंदक ैनतअपअंस	ठनककीपेज ैवतसक च्तमे	क्मसीप	2017	193	995
146	डपजतं त्ंमदकतंसंस	जीमैदोातपज ठनककीपेज स्पमजतजनतम व ि छमचंस	ब्वेउव च्नइसपबंजपवदे	क्मसीप	1981	336	500
147	डपजतंए त्ब्च्	ज्पइमजंदे व ि बींतंउेंं पद म्पापसम छमहवजपंजपवदे ंदक ैनतअपअंस	ठनककीपेज ैवतसक च्तमे	क्मसीप	2017	193	995
148	डववामतरममए ैजांतप	जीम ठनककीपेज चीपसवेवचील व ि न्दअपमतेंस थ्सनग	डवजपसंस ठंदंतेपकंे प्दकवसवहपबंस च्नइसपीमते - ठववो ैमससमते	क्मसीप	1975	448	60
149	डवतपए चविण् वकव	ठनककीपेज ंदक प्दकपंद ैजनकपमे	ज्ञंर्नेप ठााालवजव ज्ञलवांपए छवण्17.1ए ज्ञंउवम 4.बिवउमए भ्ंउंजेन	श्रंचंद	2002	667	
150	डनसकमतए छपमसे	प्देपकम जैंप ैवबपमजल त्मसपहपवद ऋअमतल सपमि	ैपसूवतउ ठववो	जैंपसंदक	2000	152	395
151	डनदहमांतए ठींसबींदतं त्जीवतम ए ।ीँ पदही	ठनककीपेउ ंदक जीम बवदजमउचवतंल ूवतसक ; ।द ।उइमकांतपंद च्मतेचमबजपअमद्ध	ठववा ैमसस च्नइसपीमते	छमू क्मसीप	2007	218	425
152	छंपकन्ै नीप	ठनककीपेउ पद डलंदउंत	ज्ञंसपदहं च्नइसपबंजपवद	क्मसीप	2008	160	500
153	छंपा ब्वक्ण्	वींउउं छंलां	ठनककीपेज ैवतसक च्तमे	क्मसीप	2013	327	2750
154	छंपाए च्तववा ब्वक्ण्	।उइमकांत च्मतेचमबजपअम वद ठनककीपेउ ंदक वजीमते त्मसपहपवदे	ज्ञंसचंद्र च्नइसपबंजपवदे	क्मसीप	2004	42	690

ISSN PRINT 2319 1775 Online 2320 7876
Research Paper © 2012 IJFANS. All Rights Reserved, Journal UGC CARE Listed (Group-I) Volume 12, Iss 01 2023

ैतण छवण	।नजीवत छंउम	ज्पजसमध्ठववा दंउम	च्नइसपेीमत	च्नइसपबंजपवद च्संबम	च्नइसपबंजपवद लमंत	च्हम	च्तपबम
155	छंतंपद ।ण्ज्ञण	जीम कंजम वf जीम भ्पेजवतपबंस ैलिंउनदप ठनककीं	ठण्त्ण च्नइसपेीपदह ब्वतचवतंजपवद	क्मसीप	2003	224	600
156	छंतंपद ।ण्ज्ञणए ीपतए क्ण्ब्ण	क्तण ।उइमकांतए ठनककीपेउ ंदक ैवबपंस बींदहम	ठनककीपेज ॅवतसक च्तमे क्मसीप	छमू क्मसीप	2010	214	695
157	छंतंपदए ।ण्ज्ञणए ीपतए क्ण्ब्ण	क्तण ।उइमकांत ठनककीपेउ ंदक ैवबपंस बींदहम	ठण्त्ण च्नइसपेीपदह ब्वतचवतंजपवद	क्मसीप	1994	214	500
158	छंतेंनए सींउप	त्मसपहपवदे वf जीम डवकमतद ठनककीपेज	।तजींत डवदजमतपतव वित ॅवतक ेउपजी	क्मसीप	2002	318	490
159	छंतेंनए सींउप	ींज पे ठनककीपेउ	ैउलां च्तौंद	छमू क्मसीप	2006	96	100
160	छंतेंनए च सींउप	जीम म्मदबम वf ठनककीपेउ	जींमत – ब्व स्जक	ठवउइंल	1912	263	
161	छंतेंनए च्ण सींउप	जीम म्मदबम वf ठनककीप्रउ	ठनककीं ठीनउप च्तौंद	छंहचनत	2002	212	200
162	छंतपउंद ळण्ज्ञण	स्पजमतंतल भ्पेजवतल वf ैदोतपज ठनककीपेउ	च्यसहतपउे ठववा भ्वनेम च्अज स्जक	क्मसीप	1998	393	300
163	छमनउंपमत. कंतहलंलए म्ण्ज्ञण	जीम ैवअमतमपहद ।सस ब्तमंजपदह डपदक जीम डवजीमतसल ठनककीं ठपइसपवजीमबं प्दकव. ठनकीपबैत छवण 119	ैतप ैंजहनतन च्नइसपबंजपवदे । क्पअपेपवद वf प्दकपंद ठववा ब्मदजतम क्मसीप	क्मसीप	1993	246	250
164	छमूसंदकए ळनल	। ॅपेकवउ ।कअंदबमक ठववा रू ठसनमैमतमपे ब्वउचेंपवद रू । ज्पइमजंद ।दंसलेपे	ॅपेकवउ च्नइसपबंजपवदे	स्वदकवद	1984	167	6ण्75
165	वीदनउंए त्मपाव	ठवकपसल ैमर्सf. ॅबतपपिबम पद प्दकपंद ठनककीपेज स्पमितंजनतम	डवजपसंस ठंदंतेंपकें च्नइसपेीमते च्अज स्जक	क्मसीप	2009	371	695
166	चैंकपलैं ण्डण	ठनककीपेउ पद डंसूं	ज्ञण्ठण च्नइसपबंजपवद	छमू क्मसीप	1976	182	
167	चंदकमए ळवअपदक बेंदकतं	ैजनकपमे पद जीम व्तपहपदे वf ठनककीपेउ	डवजपसंस ठंदंतेंपकें च्अज स्जक	क्मसीप	1995	604	325
168	च्ंदकमल क्तण डंउजं	ळवेचमस वf कींउउंचंकं पद ठनककीपेउ	त्ण्ज्ञण च्ुनसपेीमते – क्पेजतपइनजवते	क्मसीप	2015	176	495
169	च्ंदकमल क्तण च्तंर ज्ञण	स्ंउच वf सूं पद ठनककीपेउ	त्ण्ज्ञण च्ुनसपेीमते – क्पेजतपइनजवते	क्मसीप	2015	152	495
170	च्ंताए श्रंपद ल्ण्ए डंहसपवसंए त्वइमतज	ठनककीपेउे ंदक क्मबवदेजतपबजपवदे	डवजपसंस ठंदंतेंपकें च्नइसपेीमते चअज स्जक	क्मसीप	2011	290	495
171	च्मतमतंए भ्ण्त्ण	ठनककीपेउ पदैतप स्ंदां ;।ैवतज भ्पेजवतलद्ध	ठनककीपेज च्नइसपबंजपवद ैवबपमजल ज्ञंदकल	ैतप स्ंदां	1988	91	

ISSN PRINT 2319 1775 Online 2320 7876
Research Paper © 2012 IJFANS. All Rights Reserved, Journal UGC CARE Listed (Group-I) Volume 12, Iss 01 2023

ैतण छवण	निजीवत छंउम	ज्पजसमध्ठववा दंउम	च्नइसपीमत	च्नइसपबंजपवद च्संबम	च्नइसपबंजपवद लमंत	च्ंहम	च्तपबम
172	च्पचसंलंदए डंकीनांतए डपबींमस डवेमे	ळतमंज ठनककीपेज ंवउमद	ैउलां च्तींेद	क्मसीप	2006	104	100
173	च्येबीमसए त्पबींतक ए ्रींकपंए ठण्भ्ण	स्पमि ंदक क्वबजतपदमे व ि ठनककीं	क्त ठ ■ च्चंकपं ब6ए त्मंकमते फनंतजमते न्दपअमतेपजल ब्वसवदल ैतकंत टपससंझीईंप न्दपअमतेपजल टंससंझीए टपकलंदंहंत	टंससंझी टपकीलंदंहंत	1965	159	
174	च्वनेपद ैए क्म ैं टंसससम	जीम ू्ल जव छपतअंद	ब्वेउव च्नइसपबंजपवदे चनइसपेीपदह	छमू क्मसीप	2014	127	695
175	च्वनेपद ैए क्म ैं टंसससम	ठपइसपवजीमबं प्दकव ठनककीपबं छवण3ए जीमल ्ल जव छपतअंद	ैतप ैंजहनतन च्नइसपबंजपवदे । क्पअपेपवद व ि प्दकपंद ठववा ब्मदजतम क्मसीप	क्मसीप	1982	172	200
176	च्तेंक भ्ैण	ठपइसपवजीमबं प्दकपं रू ठनककीपबं छवण 78ए म्ेले वद ज्पउम पद ठनककीपेउ	ैतप ैंजहनतन च्नइसपबंजपवदे । क्पअपेपवद व ि प्दकपंद ठववा ब्मदजतम क्मसीप	क्मसीप	1991	725	750
177	च्तेंकए बेंदकतं ैण	छंसंदकं प्जे डींअपींतं ंदक ग्नंदंहद	म्ेजमतद ठववा न्दामते	क्मसीप	2016	240	750
178	च्तमइपी बेंतसमे ैण	ठपइसपवजीमबं प्दकव ठनककीपबं ैमतपमे छवण 140 ठनककीपेउ रू । डवकमतद च्मतेचमबजपअम	ैतप ैंजहनतन च्नइसपबंजपवदे । क्पअपेपवद व ि प्दकपंद ठववा ब्मदजतम क्मसीप	क्मसीप	1995	330	450
179	च्नतपए ठण्छण	ठनककीपेज त्तंकपजपवद ैमतपमे ठनककीपेउ पद ब्मदजतंस ।ेपं	डवजपसंस ठंदंतेपकंेे च्नइसपेीपदह च्अज स्जक	क्मसीप	2007	352	495
180	च्नतपए ठण्छण	ठनककीपेउ पद ब्मदजतंस ।ेपं	डवजपसंस ठंदंतेपकंे च्नइसपीमते च्अज स्जक	क्मसीप	2007	304	495
181	त्ंं क्तण ज्ञ	ठनककीपेउ । ॅवतसक त्मसपहपवद	ैनदकममच च्तींेद	छमू क्मसीप	1999	228	550
182	त्ंदं ज्ञण टमदांजं	छंहंतरनदं चेपसवेवचील ए चतमेमदजमक पद जीम डीं च्तंरदंचंतंउपजं ैजतं	डवजपसंस ठंदंतेपकंे च्नइसपीमते च्अज स्जक	क्मसीप	2016	409	445
183	त्ंदं ज्ञण टमदांजं	छंहंतरनदंश्े चेपसवेवचील ;। च्तमेमदजमक पद जीम डीं च्तंरदंचंतंउपजं.देजतंद्ध	ठींतजपलं टपकीलं च्तींेद	टंतंदेप	1971	409	40
184	त्ंदं ज्ञण टमदांजं	छंहंतरनदंश्े चेपसवेवचील ;। च्तमेमदजमक पद जीम डीं च्तंरदंचंतंउपजं.देजतंद्ध	डवजपसंस ठंदंतेपकंे प्दकवसवहपबंस	क्मसीप	1978	409	50

ISSN PRINT 2319 1775 Online 2320 7876

Research Paper © 2012 IJFANS. All Rights Reserved, Journal UGC CARE Listed (Group-I) Volume 12, Iss 01 2023

ैतण छवण	निजीवत छंउम	ज्पजसमध्ठववा दंउम	च्नइसपीमत	च्नइसपबंजपवद च्संबम	च्नइसपबंजपवद लमंत	च्ंहम	च्तपबम
			च्नइसपीमते - ठववा ैमससमते				
185	त्जदंउ क्तण डण्टण त्उ ज्ञनउंत, त्व क्तण क्पहनउंतजप ठींतं	ैनींितपदह पद म्तसल ठनककीपेउ	क्पेबवअमतल च्नइसपीपदह भ्वनेम	छमू क्मसीप	2003	188	750
186	त्जदंचंसंए छंदकेमदं	ठपइसपवजीमबं प्दकव. ठनककीपबै मदे दवण 117 ठनककीपेज ैवबपवसवहल	ैतप ैजहनतन च्नइसपबंजपवदे । क्पअपेपवद व िप्दकपंद ठववा ब्मदजतम क्मसीप	क्मसीप	1993	205	225
187	तैले कंअपके ज्ॅण	जीम भ्पेजवतल 'दक स्पजमतंजनतम व ि ठनककीपेउ	ैनीपस ळनचजं ;प्दकपंद्ध च्अज स्जक	ब्ंसबनजजं	1962	159	
188	तैले कंअपकेए ज्ॅण	ठनककीपेज प्दकपं	डनदीपतंउ डंदवींतसंस च्नइसपीमते च्अज स्जक	छमू क्मसीप	1999	332	
189	तैले कंअपे ज्ॅण	जीम भ्पेजवतल 'दक स्पजमतंजनतम व ि ठनककीपेउ	डवजपसंस ठंदंतेपकें च्नइसपीमते च्अज स्जक	क्मसीप	1975	159	
190	तैलेकंअपकेए डतेण ब्ण् ।ण्थ्ण	ठनककीपेज च्लबीवसवहल ।द पदुनपतल पदजव जीम 'दंसलेपे 'दक जीमवतल व ि उपदक पद च्ंसप स्पजमतंजनतम	ब्वेउव च्नइसपबंजपवदे चनइसपीपदह क्पअपेपवद व ि ळमदमेपे च्नइसपीपदह च्अज स्जक	क्मसीप	2002	301	695
191	तैलेकंअपकेए डतेण ब्।थ्	ठनककीपेज च्लबीवसवहल	डतेण त्दप ज्ञंचववत वित ब्वेउव च्नइसपबंजपवदे क्पअ व ि ळंदमेप चनइसपेपदह च्अज स्जक	छमू क्मसीप	2002	302	695
192	ैीपइंसं	ठनककपेज ।तज 'दक जेवनहीज	।ीिलं च्तींिं	छमू क्मसीप	2007	312	1200
193	ैदहींतीपजं	।नतअमल व िठनककीपेउ ;ज्जे क्वबजपतदमे - डमजीवके जीतवनही जीम 'हमद्ध	डवजपसंस ठंदंतेपकें च्नइसपीमते च्अज स्जक	क्मसीप	2006	538	695
194	ैतंव ज्ञण्ज्ैण	जीम च्ंसप टपदंलं 'दक ैर्नीं च्यजों	टपकलंदपकीप ल्तपमदजंस च्नइसपीमते - ठववा ैमससमते	क्मसीप	1990	233	250
195	ैबीसंहपदजूमपज म्उंपस	ठनककीपेउ पद ज्पइमज	ैनीपस ळनचजं ;प्दकपंद्ध च्अज स्जक	स्वदकवद	1968	403	
196	ैमइंजपंद ब्ण्क्ण	ठपइसपवजीमबं प्दकव ठनककीपबं स्मअमेज 238 डमजं चीलेपबे 'दक	ैतप ैजहनतन च्नइसपबंजपवदे । क्पअपेपवद व ि	क्मसीप	2005	323	500

ISSN PRINT 2319 1775 Online 2320 7876

Research Paper © 2012 IJFANS. All Rights Reserved, Journal UGC CARE Listed (Group-I) Volume 12, Iss 01 2023

ैतण छवण	नजीवत छंउम	ज्जसमध्ठववा दंउम	च्नइसपीमत	च्नइसपबंजपवद च्संबम	च्नइसपबंजपवद लमंत	च्ंहम	च्तपबम
		डलेजपबपेउ पद डींलंदं ठनककीपेउ	प्दकपंद ठववा ब्मदजतम क्मसीप				
197	ैमद ज्ंद्रमद	ठनककीपेउ ।बतवे ेपं	प्देजपजनजम वि ैवनजीमतमेज ेपंद ैजनकपमे	ैपदहंचवतम	2014	482	1750
198	ैमजी डंदअप	डनेमनउ ंदक बिंदहपदह ब्नसजनतंस संदकेबंचम	ैनतइीप च्नइसपबंजपवदे ळनतहंवद	ैमलसंद	2016	213	1495
199	ैींतउं क्त डंसजप	ैीिंदक टपअमां टपअमां वि ठनककीपेउ	त्ण्ज्ञण च्नइसपीमते - क्पेजतपइनजवते	क्मसीप	2015	168	495
200	ैींतउं क्तण ठ च	ैनजजं ब्वउउमदजंतल वि ठनककीपेउ	त्ण्ज्ञण च्नइसपीमते - क्पेजतपइनजवते	क्मसीप	2015	176	495
202	ैींतउं क्तण ब्च्च्	डींदंउउैनींिवि ठनककीपेउ	त्ण्ज्ञण च्नइसपीमते - क्पेजतपइनजवते	क्मसीप	2015	176	495
203	ैींतउं क्तण डंसजप	ैनजजं ज्मगसे वि च्ंसप ब्ंददवद	त्ण्ज्ञण च्नइसपीमते - क्पेजतपइनजवते	क्मसीप	2015	192	495
204	ैींतउं ज्ण्त्	।द प्दजतवकनबजपवद जव ठनककीपेज च्ीपसवेवचील ;टपरददंअंकं ंदक डंकीलंउपां्द्ध	।ेजमतद ठववा स्पदामते	क्मसीप	1994	142	250
205	ैीममसए ज्ञंउंस ॅपसममउमद बिंतसमे ैलो ज्ञमददमजी	थ्तवउ स्वबंस जव ळसवइंस ;च्ंचमते पद ेपंद भ्पेजवतल ंदक ब्नसजनतम पद जीतमम टवसेण्मज ष्द्ध	ठनककीपेज ॅवतसक च्तमे	क्मसीप	2017	333	3500
206	ैीममसए त्ंदरंद न्चंकीलंल ।उपज ज्ञनउंत	जीम ।ण्ज्ञण छंतंपद ब्वदपइने ूतपजपदह वद ।दबपमदज भ्पेजवतल ब्नसजनतम - ।तबींमवसवहल वि ैवनजी - ब्मदजतंस ।ेपं टवस ट ।तबींमवसवहल - ठववा त्मअपमू च्ंतज ब्ण्- च्ंतज . क	ठण्त्ण च्नइसपीपदह ब्वतचवतंजपवद	क्मसीप	2018	1452	9000
207	ैपदही क्तण ।दपस ज्ञनउंत	च्ंबजपबंस ठनककीपेउ पद च्ंसप ज्मगजे	त्ण्ज्ञण च्नइसपीमते - क्पेजतपइनजवते	क्मसीप	2015	184	495
208	ैपदही क्तण ।दपस ज्ञनउंत	त्तपचपजां वि ठनककीपेउ	त्ण्ज्ञण च्नइसपीमते - क्पेजतपइनजवते	क्मसीप	2015	168	495
209	ैपदही क्तण ।तअपदक ज्ञनउंत	ळंसं ंदक चैंसे ैनजजं वि ठनककीपेउ	त्ण्ज्ञण च्नइसपीमते - क्पेजतपइनजवते	क्मसीप	2015	495	168
210	ैपदही क्तण ज्ञंउसं	ज्ञंउउंए छपइइींदं ंदक ठनककीपेउ	त्ण्ज्ञण च्नइसपीमते - क्पेजतपइनजवते	क्मसीप	2015	208	495
211	ैपदही क्तण ज्ञंउसं	छपतअंदं ंदक ठनककीपेउ	त्ण्ज्ञण च्नइसपीमते - क्पेजतपइनजवते	क्मसीप	2015	184	495
212	ैपदही क्तण डीमीं ज्ञनउंत	भ्ंचचपदमे वि च्मंबम पद ठनककीपेउ	त्ण्ज्ञण च्नइसपीमते - क्पेजतपइनजवते	क्मसीप	2015	184	495

ैतण छवण	ग्नजीवत छंउम	ज्पजसमध्ठववा दंउम	च्नइसपींमत	च्नइसपबंजपवद च्संबम	च्नइसपबंजपवद लमंत	च्ंहम	च्तपबम
213	ैपदही क्तण तंउ ापवकीलं	ठनककीपेउ ंदक ज्ञनससंअंहह ज्मगजे	त्ण्ज्ञण च्इनसपींमते – क्पेजतपइनजवते	क्मसीप	2015	192	495
214	ैपदही च्त्रीं ज्ञ	डंदनंस वर्ि टपर्चेदं पद ठनककीपेउ	त्ण्ज्ञण च्इनसपींमते – क्पेजतपइनजवते	क्मसीप	2015	176	495
215	ैपदही च्त्रीं ज्ञ	प्देपहीज डपदकनिसदमे पद ठनककीपेउ	त्ण्ज्ञण च्इनसपींमते – क्पेजतपइनजवते	क्मसीप	2015	184	495
216	ैपदही च्त्रीं ज्ञण	ठनककीपेज डमकपंजपवद ंदक च्लबीवसवहल	त्ण्ज्ञण च्इनसपींमते – क्पेजतपइनजवते	क्मसीप	2015	168	495
217	ैपदही चतवर्ि ठंकतप	जीम ळतमंज श्रंजां जंसमे	त्ण्ज्ञण च्इनसपींमते – क्पेजतपइनजवते	क्मसीप	2015	160	495
218	ैपदही च्तवणि ठंकतप	∣ठवने श्रंजां जंसमे	त्ण्ज्ञण च्इनसपींमते – क्पेजतपइनजवते	क्मसीप	215	152	495
219	ैपअंतीं नसां	ैवबपंससल म्दहंहमक ठनककीपेउ	ठण्त्ण च्नइसपीपदह ब्वतचवतंजपवद	क्मसीप	2005	431	900
220	ैपअंतीं नसां	ैवबपंससल म्दहंहमक ठनककीपेउ	ठण्त्ण च्नइसपीपदह ब्वतचवतंजपवद	क्मसीप	2005	431	900
221	ैवइजपए भ्तबींदकंद ैपदही	टपर्चेदं रू जीम ठनककीपेजॅल ;ठेमक वद चंसप वनतबमेद्ध	म्ेजमतद ठववा स्पदामते	क्मसीप	1992	181	190
222	ैचंतींउ ळंतमजी ए ैपउवद ठमजी स्मम	जीम ज्पइमजंद वींउउंचंक ैलपदहे वर्ि जीम ठनककीं	ैपेकवउ च्नइसपबंजपवदे	स्वदकवद	1983	235	14ण्95
223	ैजबीमतइींलिए थ्ण्जी	ठनककीपेज स्वहपब टवस प्ए	क्वअमत च्नइसपबंजपवदे प्दब	छमू ल्वता	1962	468	8ण्95
224	ैजबीमतइंजोल थ्ण् जी	ठनककीपेज स्वहपब टवस ए	क्वअमत च्नइसपबंजपवदे प्दब	छमू ल्वता	1962	558	8ण्95
225	ैजबीमतइंजोलए जीण	ठनककीपेज स्वहपब टवस प्प्	डवजपसंस ठंदंतेपकंे च्नइसपींमते च्अज स्जक	क्मसीप	2008	558	1295
226	ैजबीमतइंजोलए जीण – व्इमतउपससमतए म्ण	ठपइसपवजीमबं प्दकव. ठनककीपबं ैमतपमे छवण 99ए ड्डीप ैंउलंसंदांत. च्तंरदं.चंतंउपजं.न्चंकमेंजतं ;जीम ूवता वर्ि ठनककीपेंजजअं डंपजतमलंद्ध	ैतप ैंजहनतन च्नइसपबंजपवदे ए क्पअपेपवद वर्ि प्दकपंद ठववा ब्मदजतम क्मसीप	क्मसीप	1992		120
227	ैजबीमतइंजोलए जीम	ठनककीपेज स्वहपब टवस प्प्	डवजपसंस ठंदंतेपकंे च्नइसपींमते च्अज स्जक	क्मसीप	2008	467	1295
228	ैजमूंतज श्रंउमे श्रवीद	टमहमजंतपंदपेउ ंदक ापउंस म्जीपबे पद ब्वदजमतउचवतंतल ठनककीपेउ	त्वनजसमकहम ज्ंलसवत - थ्तंदबपे ळतवनच	स्वदकवद	2016	214	
229	ैनाणपए ठमंजतपबम स्ंदम	भ्नउचीतमले बेतपेजउं रू डींलंद ठनककीपेउ	त्ोपद भ्वनेम ळमवतहम ।ससमद –	स्वदकवद	1959	146	

ISSN PRINT 2319 1775 Online 2320 7876

Research Paper © 2012 IJFANS. All Rights Reserved, Journal UGC CARE Listed (Group-I) Volume 12, Iss 01 2023

ैतण छवण	नजीवत छंउम	ज्पजसमध्ठववा दंउम	च्नइसपीमत	च्नइसपबंजपवद च्संबम	च्नइसपबंजपवद लमंत	च्ंहम	च्तपबम
			न्दपूद स्जक डनेमनउ ैजतममज				
230	ैत्रनापए क्ंपेर्म्र ज्मपजंतव	म्ेले पद ंमद ठनककीपेउ	ठनककीपेउ ेवबपमजल त्पकमत ंदक ब्वउचदंल भ्नजबीपदेवद भ्वनेमए ैजतंवितक च्संबम	स्वदकवद	1953	367	
231	ैत्रनापए क्ंपेर्म्र ज्मपजंतव	ंमद ंदक रंचंदमेम	डनदीपतंउ डंदवींतसंस च्नइसपीमते च्अज स्जक	छमू क्मसीप	2000	150	225
232	ैूमंतमतए क्वदंसक ज्ञण	डम ंदक डपदम ;मसमबजमक म्ले वद ठसंपाीन ठनककींकेंद्ध	ैतप ैजहनतन च्नइसपबंजपवदे । क्पअपेपवद वद प्दकपंद ठववा ब्मदजतम क्मसीप	क्मसीप	1991	235	300
233	जेंनए श्रनदरपतव ए बेंदए ॅपदह.ज्पज – डववतमए बेंतसमे ।ण	जीम म्मदजपंसे वद ठनककीपेज चीपसवेवचील	डवजपसंस ठंदंतेपकंे	क्मसीप	1987	235	
234	ज्ंसपउ डममदं	स्पमि वद ॅवउमद पद ठनककीपेज स्पजमतंजनतम	ठनककीपेज ॅवतसक च्तमे	क्मसीप	2015	353	1250
235	ज्ंसपउ डममदं	ठनककीपेज ैजंकपमे टवसनउम प्प	ठनककीपेज ॅवतसक च्तमे	क्मसीप	2015	245	2500
236	ज्ंसपउ डममदं टण	ठनककीपेज ।तज टवस प्प	ठनककीपेज ॅवतसक च्तमे	क्मसीप	2014	328	3500
237	ज्ंसपउए डममदं	ैपहपतपलं च्ंदजपदहे वद ैतप स्ंदां	ठनककीपेज ॅवतसक च्तमे	क्मसीप	2015	76	1000
238	ज्ंसपउए डममदं	ठनककीपेज ैजनकपमे टवस प्	ठनककीपेज ॅवतसक च्तमे	क्मसीप	2015	205	2500
239	ज्ंसपउए डममदं	ठनककीपेज ैजनकपमे टवस प्प	ठनककीपेज ॅवतसक च्तमे	क्मसीप	2015	245	2500
240	जेंचंए ैंदांत ैंतउं ।दपजं	ठनककीपेउ पद म्ंेज ।पं	टपकलंदपकीप च्तौंद क्मसीप	क्मसीप	2013	250	1250
241	जीम टमदमतंइसम छलंदंचवदपां डींजीमतं – ॅसीमए डव्श्ब	च्ंजींूले वद ठनककीपेज जीवनहीज	ळमवतहम ।सामद त न्दूपद स्जक त्नेपद भ्वनेम डनेमनउ ैजतममज	स्वदकवद	1971	256	
242	ज्पलंअंदपबीए ज्ञंउंसं	ैवदे वद ठनककीं	ैपसाूवतउ ठववो	जेंपसंदक	2008	267	594
243	ज्वसपउ डममदं	स्पमि वद ॅवउमद पद ठनककीपज स्पजमतंजनतम	ठनककीपेज ॅवतसक च्तमे	क्मसीप	2015	353	1250
244	ज्नसान स्ंउ क्वइववउ – श्रवीप डंलं	च्तंउंदं रू कींतउंपतजप ंदक जीम प्दकपंद चीपसवेवचीपबंस क्मइंजम	।रंल ज्ञनउंत श्रंपद वित डंदवींत च्नइसपीमते – क्पेजतपइनजवते कंतहंदर	छमू क्मसीप	2010	124	350
245	न्वों स्न ज्ञश्अंद ल्पप	च्तंबजपबंस ठनककीपेउ पद च्ंसप ज्मगजे	त्पकमत – ब्वउचदंल	स्वदकवद	1972	167	1ण्25

ISSN PRINT 2319 1775 Online 2320 7876
Research Paper © 2012 IJFANS. All Rights Reserved, Journal UGC CARE Listed (Group-I) Volume 12, Iss 01 2023

ैतण छवण	नजीवत छंउम	ज्पजसमध्ठववा दंउम	च्नइसपीमत	च्नइसपबंजपवद च्संबम	च्नइसपबंजपवद लमंत	च्ंहम	च्तपबम
246	टंकमांत त्ण्क्ण	ठींदकंतांत व्दमदजंस ैमतमपे छवण2 कींउउेंदहंदप	क्तण्त्ण्छण्क्ंदकमांत ठ ठत्प्देजपजनजम	च्ववदं	1940	360	
247	टमतउंए बेंदकतं ठण	। भ्ंदकववा वि ठनककीपेज स्ंदहनंहमे	ठनककीपेज ॅवतसक च्तमे	क्मसीप	2011	104	295
248	ॅलउंद ।समग	ब्सउपदह जीम उपदक ंदक क्पेबमतदपदह जीम तमंस	डवजपसंस ठंदंतेपकें च्नइसपीमते च्अज स्जक	क्मसीप	1979	512	79
249	ल्कंअ क्तण ळलंदमदकतं	श्रंजां ंदक च्ंसप ब्ंददवद	त्ण्ज्ञण च्नइसपीमते - क्पेजतपइनजवते	क्मसीप	2015	184	495
250	ल्कंअए क्तण ळलंदमदकतं	जीम फनमेजपवदे ंदक च्तवइसमउे वि ज्ञपदह डपसपदकं	त्ण्ज्ञण च्नइसपीमते - क्पेजतपइनजवते	क्मसीप	2015	160	495

निष्कर्ष –

वर्तमान काळात दिवसेंदिवस साहित्यात वाढ होत असल्याने ग्रंथ, ग्रंथेत्तर व नियतकालिके इत्यादी साहित्याचा शोध घ्यावयाचा असल्यास ग्रंथसूची हा सर्वोत्तम प्रर्याय आहे. व्यापक अर्थाने ग्रंथसूची म्हणजे उपलब्ध असलेली माहिती त्यामध्ये लेखक, प्रकाशक, मुद्रक तसेच विषय, काळ किंवा देश यांच्याशी संबंधीत ग्रंथ किंवा इतर प्रकारचे दृकश्राव्य साहित्य त्याच बरोबर सर्व प्रकारचे प्रकाशित व अप्रकाशित साहित्य ज्यामध्ये ग्रंथ, नियतकालिके, पॉम्प्लेक्ट, साप्ताहिके, मासिके, वर्तमानपत्रे आणि त्यात छापलेल्या रचनेचे पुनमुर्द्रन, नकाशा मायक्रोफिल्म साहित्य, हस्तलिखिक ग्रंथसूची यांची सूची कोणत्याही एका उद्देशाने आणि अनुक्रमाने तयार केल्यास त्याला ग्रंथसूची योग्य पर्याय राहू शकतो.

संदर्भ सूची –

1. बोधी, डॉ. निरज, बौद्ध धम्माचा अभ्युदय आणि विकास, साक्षी : प्रकाशन, एप्रिल, 2011.
2. आंबेडकर, डॉ. भिमराव रामजी. अनुवादक – घोडेस्वार, प्रा. देवीदास, बुद्ध आणि त्यांचा धम्म. नागपूर : समता प्रकाशन, 14 ऑक्टोबर, 2013.
3. बोदेले – साखरे, डॉ. मालती. सुरलेख संग्रह (पाली वाङ्मयातील विचार प्रवाह). नागपूर : साक्षी प्रकाशन, डिसेंबर, 2011.
4. बोदेले, डॉ. मालती, आधुनिक धम्म विचारवंत. नागपूर : संकेत प्रकाशन, जुन – 2015.
5. नगारे, डॉ. गणेश वासुदेव, पाली साहित्याचा इतिहास. नागपूर : महाराष्ट्र विद्यापीठ, ग्रंथ निर्मिती मंडळ, 1982.
6. काळे, किशारे : संदर्भ सेवा आणि माहिती साधनांचे मूल्यांकन, विश्व पब्लिशर्स ॲण्ड डिस्ट्रिब्यूटर्स, नागपूर, 1010. पृ. 144
7. निकोसे, सत्यप्रकाश : ग्रंथालय व माहितीशास्त्र संशोधन पद्धती, प्रज्ञा प्रकाशन, नागपूर, 2007.
8. लेले. वसंत : आधूनिक ग्रंथालयातील तालिकीकरण : युनिव्हर्सल प्रकाशन, पुणे, 2003, पृ.23.
9. करमरकर, प्रकाश : ग्रंथालयीन संदर्भसेवा, युनिव्हर्सल प्रकाशन, पुणे, 2012, पृ.115.
10. जैन, प्रकाश, देशपांडे, दत्तात्रय, डाखोळे, प्रमोद खेडकर, अशोक : सुलभ ग्रंथालय शास्त्र विश्व पब्लिशर्स ॲण्ड डिस्ट्रिब्युटर्स, नागपूर, 2001, पृ.4.45.